

Gecse Géza

***Koszorús Ferenc – A becsület útján
Egy méltatlanul „elfelejtett” magyar vezérkari tisz***

Abstract

The unparalleled military intervention on July 6, 1944 by Colonel Ferenc Koszorus and the Hungarian First Armored Division under his command foiled a coup-like action planned by State Secretary Laszlo Baky. Backed by thousands of gendarmerie, Baky was poised to deport approximately 250,000 Jews, including refugees, living in Budapest to the Nazi German death camps. A few debate as to who should be deemed primarily responsible for the so-called Koszorus „action”. Should it be the Regent Admiral Miklos Horthy, who ordered the First Armored Division into action, or Colonel Koszorus, who after volunteering his services and requesting an order to block Baky, successfully carried out the order. Nonetheless, it is beyond dispute that this casualty-free military operation in German occupied Hungary resulted in the survival of thousands.

The article written by Géza Gecse describes the tragic situation in occupied Hungary in 1944. He also sheds light on incontrovertible facts demonstrating that consistent with their duty of loyalty, there were patriotic and humanitarian Hungarian soldiers who were prepared to act at great danger to themselves even in this dark and perilous time.

Keywords: admiral Horthy; gendarmerie; Jews; deportation; colonel Koszorus;

Bár viszonylag sokat írtak történészeink az 1944-es esztendő magyarországi eseményeiről, mégis számtalan, máig vitára okot adó momentum feltáratlan, sőt vannak továbbra is teljesen tisztázatlan kérdések. Ezek egy részének oka, hogy az 1945-öt követő „rendszer váltásnak” – politikai színezettől függetlenül – a korábbi berendezkedéssel szemben kellett meghatároznia magát, és ha a kommunistákkal nem szimpatizáló polgári politikusok 1944 őszétől jót akartak maguknak, akkor majdhogynem kötelező volt elítélniük a korábbi rendszert, amelyet ekkortól hirtelen Horthy–fasizmusként „illett” jellemezni. Az 1960-as években valamennyire „puhult” a két világháború közötti magyar berendezkedés sablonos elítélése, de a helyzet egészen az 1980-as évek második feléig nem változott, amikortól kezdve azért „illett” óvatosabban fogalmazni és ennek eredményeként egyre inkább háttérbe szorult a fasizmus jelző.

A viszonylag gyors rendszerváltás számos más problémával is szembesítette a magyar társadalmat. Ezeket szintén nem sikerült mindmáig feldolgoznia, ezért sincs mit csodálkozni azon, hogy az ellenforradalmi rendszer, azon belül is különösen az 1944-es esztendő kérdőjelei máig megválaszolatlanok.¹ Nem tisztázott például az 1944. március 19-e, a német megszállás utáni magyar politikai elit különböző csoportjainak szerepe, a németekkel való magyar kollaboráció mértéke.² Kétségtelen ugyanakkor, hogy 1990-et követően történt néhány lépés abban az irányban, hogy a korábban, ha nem is betiltott, viszont a hallgatás homályába vesző témáról legalább elkezdjenek vizsgálni. Ezek közé tartozik a Koszorús névéhez kapcsolódó, ún. Koszorús-akció, amely annak ellenére, hogy 1944 júliusának elején nem követelt emberáldozatot, mégis legalább negyedmillió magyar állampolgár életben maradását eredményezte. Nem illet „beszélni” róla, hiszen az 1944 nyarán Budapesten élő és ide menekült magyar zsidók megmenekülését, akár Horthy Miklósnak, akár az akció kivitelezőjének, Koszorús Ferencnek tulajdonítjuk, zavart okozott volna azok gondolkodásában, akik a kormányzót és az akkori magyar politikai elit szinte valamennyi képviselőjét a legszívesebben vélt, valós vagy feltételezett tevékenységükért likvidálták volna, amelyet ők túlnyomórészt bűnként jellemeztek.³

Koszorús Ferenc 1944. július elején a magyar főváros környékére „elrejtett” I. páncélos hadtest vezérkari főnöke volt.⁴ Egész pályájának volt „fénypontja” az 1944. július 6-ára tervezett budapesti csendőrpuccs megghiúsítása, amelynek egyik célkitűzése a budapesti zsidóság deportálása volt. Mivel a páncélosok akciója nem járt emberveszteséggel, van a pályáját kutatók között, aki életrajzából ezt a mozzanatot annak ellenére hagyta ki, hogy pont ennek következményeként a fővárosi és a Budapestre menekült vidéki magyar zsidóság döntő része életben maradt.⁵

---

¹ Egy Horthy István-Shariffal, Horthy István unokájával készült interjút követően Karsai László és Ungváry Krisztián a Mandiner 2015. október 16-i számában alapvetően Horthy Miklós kormányzó felelősségét hangsúlyozták a magyarországi zsidóság megsemmisítésében. http://mandiner.hu/cikk/20151016_karsai_laszlo_ungvary_krisztian_reakcio_a_mandineren_megjelent_horthy_interjura

² A Mandiner 2015. november 2-i számában én is reagáltam Karsai László és Ungváry Krisztián írására, rámutatva néhány, a korszakkal foglalkozó feldolgozás ellentmondásosságára. http://mandiner.hu/cikk/20151102_gecse_geza_reakcio_horthy_ugyben_karsai_laszlo_es_ungvary_krisztian_irasara

³ HANTÓ Zsuzsa: *Hogyan írják a győztesek a történelmet. Koszorús személye az 1945 utáni levéltári dokumentumok tükrében* című tanulmányában ezt igen érzéketlenül ábrázolja. *Páncélosokkal az életért. Tanulmánykötet Koszorús Ferenc emlékére*. Budapest, Koszorús Ferenc Emlékbizottság, 2015. Továbbiakban: Koszorús-émlékkötet (2015). 165–188.

⁴ Tömören, s egykori képeket közzé téve, szemléletesen ismerteti az akciót egy frissen megjelent album: ZETÉNYI Csukás Ferenc: *Volt egyszer egy Horthy-korszak...* HK. Hermanos Kiadó, Szeged, 2016. 117–122.

⁵ PALOTÁS Pál: *Koszorús Ferenc öröksége*, <http://www.magtudin.org/Koszo>

Koszorús Ferenc erdélyi magyar katonacsatlád sarjaként 1899. február 3-án Debrecenben született. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1918 augusztusában avatták hadnaggyá, így bár az I. világháborúról volt fogalma, hiszen első ezredparancsnoka Tisza István volt miniszterelnök volt, de katonai karrierje a trianoni Magyarországhoz kötődött és a II. világháborúban teljesedett ki. A forradalmak alatt a Debreceni Tudományegyetem Jogi Karán két szemeszter anyagából kollokvált, majd huszárként, az 1920-as évek közepétől a Vezérkari Akadémia növendékeként Ausztriában és Olaszországban is tanulmányutakon vehetett részt. 1929-től kezdődően vezérkari tisztt, majd 1930-tól a Vezérkari Testület tagja. 1937-től a Lovas Hadosztály vezérkari főnöke, és a gyorsfegyvernembeli eljárások szakembere. Németországi és angliai tanulmányutakon is részt vett, majd 1940–41-ben a Ludovika Akadémia parancsnokhelyetteseként a Honvéd Vezérkar számára elkészítette a páncélos fegyvernem felállításához szükséges, a „*Gyorsanmozgó Fegyvernem harcvezetése*” című útmutatót. Emlékiratai és tanulmányainak gyűjteménye, halála után 13 évvel, 1987-ben jelent meg az Universe Publishing Company gondozásában, amely életrajzi adatait is tartalmazza. A kötetet özvegye rendezte sajtó alá.⁶ Ennek segítségével lehet rekonstruálni, milyen volt a magyar vezérkari ezredes világról alkotott képe, amely nemcsak a két világháború közötti korhoz, hanem az 1945 utáni, s a hidegháborús időszakhoz is kapcsolódik.

A Szovjetunió elleni háború során, 1941 júliusát követően Koszorús Ferenc a Gyorshadtest parancsnokság hadműveleti osztályának vezetője lett 1941 októberéig. 1942 júliusától 1942 októberéig a Don mellett az 1. páncélos hadosztály vezérkari főnöke és ilyen minőségében a Korotojakknál és Urivnél zajló hídfőcsaták egyik tevékeny részese.⁷ Eredményességét nemcsak a magyar, hanem a német katonai vezetés is elismerte.⁸ Ez

---

rus%20Ferenc.htm – (PALOTÁS–tanulmány) kiemelten foglalkozik az 1944 július eleji Koszorús–akcióval és megállapítja, hogy a Koszorús páncélosainak segítségével lebonyolított akció áldozatnélkülisége ellenére miért volt kulcsjelentőségű, mi volt az oka, hogy Horthy Miklós közvetlenül Koszorúsnak adott parancsot a megbízatásra. Vörös János vezérkari főnökben ugyanis a kormányzó – Palotás szerint – amint az utólag kiderült, 1944 júniusában alaptalanul ugyan, de nem bízott.

⁶ Koszorús Ferencné, született Fülöp Gabriella újra férjhez ment és a képzőművész, továbbá művészettörténelem szakos tanár ezért új férje neve után Varsa Istvánnéként írta alá az 526 oldalas kötetben a nevét, amely a Magyar Történelmi Kutató Társaság kiadványaként jelent meg. Koszorús Ferenc volt m. kir. vk. ezredes, az 1. páncélos hadosztály parancsnokának emlékiratai és tanulmányainak gyűjteménye. Universe Publishing Company, 1987. (Koszorús–emlékiratok (1987). Koszorús életrajzi adatait a kötet 24–29. oldalán olvashatjuk.

⁷ Tevékenysége azért is figyelemre méltó, mivel az 1938-at követően svéd és cseh alapokra épülő magyar harckocsi állomány technikai paramétereit tekintve gyengébb volt a szovjet T–34-esnél. A T–34-esek lövegeit 1943-tól kezdve erősítették meg a Szovjetunióban. <https://www.masodikvh.hu/haditechnika/pancelosok/harckocsik/magyar-harckocsik>

⁸ 1941. októberében táviratban kapta meg a Donyec térségében tanúsított sikeres harci tevékenységéért a Vaskereszt Lovagkeresztjét. Koszorús–emlékiratok (1987): 26–27.

után nevezték ki az I. páncélos hadtest vezérkari főnökévé, amelynek során két új páncélos hadosztály felállítását és kiképzését látta el. Az 1944. júliusi Baky-féle csendőrpuccs meghiúsítása után a tábori 1. páncélos hadosztály parancsnoka.⁹ Ezt követően megbetegedett, és az 1944. október 15-i Szálasi-puccsot követően a Gestapo is kerestette. Koszorús kezdetben a Dunántúlon rejtőzködött, majd a háborút követően – némi Ausztriában és Németországban töltött időt követően – 1951-től az Amerikai Egyesült Államokban előbb kétkezi munkás, hogy aztán később mérnökként, műszaki rajzolóként és geodétaként keresse a kenyerét. A virginiai Arlingtonban 1974-ben halt meg.

Bár elhunytát követően özvegye csak bő másfél évtizedet követően gyűjtötte egybe írásait, lassan-lassan a magyar közélet is „felfedezte”. 1991. március 15-én Göncz Árpád köztársasági elnök Koszorús Ferencet posztumusz vezérezredessé léptette elő, majd a kötet megjelenését követően kerekén fél évtizeddel, 1992. november 6-án, Budapesten márványtáblát avattak az egykori vezérkari ezredes tiszteletére, és 1994 májusában az Amerikai Egyesült Államok kongresszusában Kalifornia állam képviselőjeként Tom Lantos méltatta Koszorús helytállását. 2014 júliusában Hende Csaba honvédelmi miniszter Koszorús Ferencet a Hazáért Érdemjellel tüntette ki, amelyet fiának, ifj. Koszorús Ferencnek adott át.¹⁰

Budapesten, 2014 őszén rendeztek a vezérkari ezredes tiszteletére konferenciát, amelynek anyaga a következő év márciusában nyomtatásban is megjelent.¹¹ A könyv azért különösen hasznos, mivel nemcsak sokoldalúan, több tanulmányban mutatja be a Koszorús-akciót, hanem tartalmazza a legfontosabb, vele kapcsolatos dokumentumot is.¹²

Néhány hónappal ez után, 2015. július 7-én, a Koszorús-akció évfordulóján a budai vár esztergomi rondelláján felavatták Varga Imre Koszorús Ferencről mintázott szobrát, amelyet azóta felirattal is elláttak.

---

⁹ Az 1944. augusztus 23-i román átállást követően a román kézen lévő Déli-Kárpátokon keresztül a 2. és 3. ukrán front csapatai akadálytalanul keltek át és jelentek meg szinte azonnal Magyarország déli határai mentén. A magyar hadvezetés 1944 őszén ezt 1944 szeptemberében Dél-Erdélybe irányított ellentámadással igyekezett ellensúlyozni. Koszorús-émlékkötet (2015): 211. A hadműveletek Aradon kívül Torda térségében hoztak eredményeket. Az aradi harcok tanulságait Koszorús Ferenc 1968-ban vetette papírra. Ld. a 31-es, továbbá a 47s jegyzetet!

¹⁰ A Hazáért Érdemjel a legmagasabb, a honvédelmi miniszter által adományozható kitüntetés, amelyet 2013-ban alapítottak. A beszámolót ld.: <http://www.digitaljournal.com/news/world/holocaust-hero-finally-gets-his-due-in-hungary/article/388830>

¹¹ A kötetet szerkesztője, Hantó Zsuzsa tanulmánya kapcsán már említettük. Ld. Koszorús-émlékkötet (2015). A bemutatóról szóló filmes összefoglaló: <https://www.youtube.com/watch?v=iPmPM83Ez5E>

¹² A kötet 2015 márciusi bemutatóján Hende Csaba honvédelmi miniszter és ifjabb Koszorús Ferenc mellett részt vett Colleen Bell, az Amerikai Egyesült Államok nagykövete is. http://tortenelem.mandiner.hu/cikk/20170302_gecse_geza_pance-losokkal_az_eletert

Az elveszített világháború fényében az utókor szemében nemcsak a magyar katonai és politikai vezetés munkája, hanem a magyar katona II. világháborúban nyújtott teljesítménye is leértékelődött, hiszen az emberek hajlamosak a teljesítményt a végeredmény szempontjából vizsgálni. A végeredmény pedig a vesztes háború volt. Ilyen esetekben legfeljebb részeredményekről számolhat be a történetírás.

Koszorús Ferenc tevékenysége viszont nemcsak a konkrét, a háborúban elért eredményei miatt érdemes a feldolgozásra, hanem az akkor kevésbé látványosnak számító, 1944. júliusi Koszorús-akció miatt, ugyanis ennek következményeként legalább negyedmillió ember menekült meg a biztos pusztulástól.¹³

1944-re a magyar hivatalnokréteg és a tisztikar jelentős része úgy gondolta, hogy a magyar nemzeti érdekeket csak a németekkel közösen lehet megvédeni. Ezzel szemben Koszorús Ferenc ezredes lövetni is hajlandó volt a németekkel kollaboráló magyar kormánytisztviselőkre is akár – Horthy Miklós parancsára.¹⁴

1944. július 6-án előbb Óbudán, majd a főváros többi részében is arra ébredtek az emberek, hogy ez alkalommal nem német láncaltapasok, hanem magyar Turán és Toldi harckocsik, valamint egyéb magyar páncélozott harci járművek lepték el Budapest utcáit. Nemcsak a magyar lakosság, hanem a megszálló német hatóságok is ekkor szembesültek azzal, hogy létezik egy nagyobb magyar páncélos egység a Honvédség keretein belül. A *Páncélosokkal az életért* kötet egyik szerkesztője, Hantó Zsuzsa szerint e hadtestet Budapest környékén szándékosan elszórva csoportosították. Nemcsak Esztergomban és Aszódon, hanem más, a főváros közelében lévő településeken is voltak alakulatai, pont azért, hogy ne szűrja a Magyarországot megszállva tartó németek szemét.

A kormányzó testőrparancsnoka, Lázár Károly altábornagy „*jeladását*” követően az 1. páncélos hadtest vezérkari főnöke, Koszorús Ferenc ezredes vezetése alatt jelentek meg a Magyar Honvédség gépesített egységei a főváros területén, ugyanis Horthy arra hivatkozott, hogy jelzéseket kapott, miszerint Bakó László, a Belügyminisztérium politikai államtitkára a csendőrséget felhasználva puccsot kísérel meg ellene. Az akció másik célja lett volna, hogy – a németek segítségével – Budapest zsidóságának a deportálásával az egész ország területén befejezze a május 15-én megkezdett „*zsidótlanítást*”. A feladathoz zászlószentelésre a Hősök terére vezényelték csendőr zászlóaljukat és a kormányzó azért is adott hitelt ezeknek a híreszteléseknek, mivel

¹³ http://mandiner.hu/cikk/20150828_gecse_geza_a_koszorus_akcio_es_aktualitasa

¹⁴ Horthy Miklós naplójának tanúsága szerint Bakó László és Endre László államtitkárok rajtaütésszerű akciót szerveztek, aminek megakadályozására a kormányzó Koszorús páncéloshadosztályát berendelte fővárosba. HORTHY Miklós: *Emlékirataim*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2011. 303.

kabinetirodájának vezetője, Bárczy István ellen 1944. június 28-án Bakyék merényletet kíséreltek meg.

Az ügy további fontos előzménye, hogy 1944. június 10-én Magyarországon is hozzáférhetővé váltak azok az Auschwitzcal kapcsolatos információk, amelyekből egyértelműen kiderült, hogy a felső-sziléziai település határában nemcsak munkatábor – ilyenből volt bőven a Német Birodalom területén – hanem halálgyár is működik.

Máig kérdés, hogy az április legvégén szlovák nyelven készült és azonnal németre fordított kardinális jelentőségű (első) Auschwitz-jegyzőkönyvön miért kotlottak olyan hosszan Pozsonyban, illetve Budapesten.¹⁵ A kormányzó menyje, özv. Horthy Istvánné emlékirataiban azt állítja, hogy apósának 1944. július elején juttatta el a jegyzőkönyv magyarra fordított változatát és ő ennek hatására döntött a Koszorús-akció mellett.¹⁶ Ám Ilona asszony önéletrajzi könyvében azt is említi, hogy erre még júniusban került sor¹⁷, és nem kizárt, hogy Horthy Miklós a Koszorús-akciónál valamivel korábban értesült az Auschwitz-birkenai megsemmisítő tábor dokumentumokkal alátámasztott létéről.¹⁸

¹⁵ Ezt szokás egyes számban Auschwitz-jegyzőkönyvnek nevezni és ezt adta ki magyar fordításban részletes kommentárokkal és háttérrel ellátva Haraszti György 2005-ben, amely közben 2016-ban második kiadását is megérte. Ld. Auschwitz-jegyzőkönyv. Közli és a kísérő tanulmányt írta: HARASZTI György. Múlt és Jövő Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2005. Uő. jegyezte a második kiadást is.

¹⁶ A „kiskormányzóné”, Horthy István özvegye önéletrajzi művében határozottan állítja, hogy az Auschwitz-jegyzőkönyvet Török Sándortól 1944. július 3-án kapta meg. Gróf Edelsheim Gyulai Ilona Horthy István kormányzó helyettes özvegye: Becsület és kötelesség 1918–1944 1. Európa Könyvkiadó, 2001. Továbbiakban: Horthy Istvánné naplója (2001) 263.

¹⁷ Horthy Istvánné ugyanebben a kötetben néhány oldallal odébb szó szerint a következőket írja Horthy Miklósról: „...amikor 1944 júniusának elején megtudta, hogy nem munkára, hanem kiirtásra viszik a zsidókat, akkor fel sem merült, hogy kit vihetnek és kit nem;...az egész fővárosi zsidóságot mentette meg.” Horthy Istvánné naplója (2001): 234.

¹⁸ Auschwitzról több forrás is eljutott a világ politikusaihoz, de ezek közül nem mind kapott kellő nyilvánosságot. A már említett Vrba-féle, 1944 április végi jelentést szokás Auschwitz-jegyzőkönyvnek is nevezni, de később másik kettővel együtt jelentették meg, így ezeket együtt szokták Auschwitz-jegyzőkönyveknek is nevezni. A tömeges megsemmisítésről 1942-ben nyugaton mind Churchillnek, mind Rooseveltnek Jan Karski, a föld alatti lengyel kormány követeként már beszámolt, de szavainak még az amerikai zsidó körök sem adtak hitelt. GECSE Géza: *A manőverező Horthy. Interjú Andrzej Nowak akadémikussal*. Demokrata, 2017. augusztus 30. 32–33. Ekkor még alapvetően a lengyelországi zsidóság tömeges megsemmisítéséről volt szó. A Vrba-féle 1944 április végi jelentésnek azért volt kitüntetett szerepe, mert ha erre kellő időben reagáltak volna, a magyarországi zsidóság tömeges megsemmisítését talán meg lehetett volna akadályozni. Az Auschwitz-jegyzőkönyvek, mint fogalom, a Vrba-féle jelentéssel együtt 1944 júniusában váltak – nemcsak a nyugati – döntéshozók körében közismertekké, így ekkortól, 1944 júniusától kezdve vált mindenki számára egyértelművé, hogy Auschwitzban a zsidókat tömegesen megsemmisítik. Kiváló áttekintést ad a kérdésről TIBORI SZABÓ Zoltán ezzel foglalkozó tanul-

A budapesti Központi Zsidó Tanács egyébként kezdetben maga is kétkedett – annak brutális tartalma miatt – a jegyzőkönyvek valóságában, és ennek is lehetett némi szerepe a késlekedésben.¹⁹ (És ekkor nemcsak a heteknek, hanem a magyar államigazgatás és csendőrség olajozott működésének köszönhetően a napoknak is jelentőségük volt, hiszen május közepe óta folyt a vidéki zsidóság, a többi európai országhoz képest kivételesen gyors ütemű deportálása!) Abban, hogy nálunk ilyen viharos gyorsasággal zajlott a zsidóság ellehetetlenítése, a kérdéshez hozzászóló Diószegi István diplomáciatörténész²⁰ szerint szerepe lehetett Adolf Hitler fiatalkori bécsi éveinek is, aki – az első világháború előtt beleívódott előítéleteinek köszönhetően („*Judapest*”) – a magyarországi zsidóságot még a németországinál is jobban gyűlölte.²¹

Kádár Gábor és Vági Zoltán: *A végső döntés. Berlin, Budapest, Birkenau* című, 2013-ban megjelent könyve is részletesen ismerteti, hogy Magyarország március 19-i megszállását követően központi jelentősége lett az országban nemcsak a Gestaponak, hanem az SS Adolf Eichmann vezette különítményének. A csoport valamennyi tagja ekkorra már széleskörű nemzetközi tapasztalatokra tett szert a népiirtásban. De semmire sem mentek volna – állapítja meg a szerzőpáros –, ha a magyar közigazgatás nem segíti kreatívan elképzeléseiket. Közülük is kiemelkedik Endre László közigazgatási államtitkár, aki Adolf Eichmannal együttműködve lelkesen, új ötleteket adva segítette, hogy a németek által megszállt Európa eddigre legjelentősebb zsidó közösségét hetek alatt vagonokba, majd főként Auschwitz–Birkenau táborába kényszerítsék. Hozzá képest mind Baky László politikai államtitkár, mind pedig Jaross Andor belügyminiszter üres frázispuffogatónak számítottak.²²

---

mánya: *Auschwitz–jegyzőkönyvek: kikhez jutottak el és mikor?* http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf1344.pdf Kérdés persze, hogy igaza van-e Tibori Szabó Zoltánnak, amikor azt állítja, hogy a kormányzó már 1944 júniusát megelőzően tudott arról, hogy a németek elhatározták: Magyarország zsidó lakosságát fizikailag megsemmisítik – ugyanis erre semmiféle bizonyíték nincs.

¹⁹ A magyarországi zsidóság történetéről szóló tematikus monográfia is megállapítja, hogy „*Máig bizonytalan Budapesten mikor, kitől és ki kapta kezébe az Auschwitz–jegyzőkönyvet*”. KOMORÓCZY Géza: *A zsidók története Magyarországon. II. 1849-től a jelenkorig*. Kalligram, Pozsony, 2012. Továbbiakban: Zsidók története (2012) 713.

²⁰ Diószegi István nemcsak Ungváry Krisztián egyik korábbi írását bírálta, hanem a témában írt többi monográfiával kapcsolatban is fogalmazott meg kritikát. Ld. http://mandiner.hu/cikk/20150210_dioszegi_istvan_megjegyzesek_ungvary_krisztian_konyverol

²¹ 1944. június 7-én Sztójay Döme miniszterelnök és Adolf Hitler találkozója során, amikor Magyarországot a deportálások felgyorsítására szólította fel, a Führer úgy fogalmazott, hogy „...megvédjük Magyarországot a saját zsidai ellen.” Zsidók története (2012): 780.

²² KÁDÁR Gábor–VÁGI Zoltán: *A végső döntés. Berlin, Budapest, Birkenau 1944*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2013. Továbbiakban: KÁDÁR–VÁGI (2013): 159–195.

Kétségtelen, a náci propagandagépezet kiválóan működött: a megsemmisítő táborok létét a németeknek meglepően jól sikerült titkolniuk. Az is vitathatatlan, hogy bár a deportálásokkal kapcsolatban Endre László – jóllehet pontosan tisztában volt azok mikéntjével – feletteseinek, így Horthynak is minden alkalommal azt jelentette, hogy azok a legnagyobb rendben zajlanak.

Nem könnyű eldönteni, hogy igaza van-e azoknak, akik azt állítják, hogy Horthynak legkésőbb 1943. április 16–17-én, Adolf Hitlerrel és Joachim von Ribbentrop külügyminiszterrel való (első) klessheimi találkozóját követően immár nem lehettek illúziói a nemzetiszocialisták elképzeléseivel kapcsolatban, hiszen Ribbentrop közölte „a zsidókat vagy meg kell semmisíteni vagy koncentrációs táborokba (kell) szállítani”.²³

A történészek másik része, mint például Szakály Sándor és Újváry Gábor ezzel szemben úgy látja, hogy Horthy számára ezek a kijelentések hihetetlenek voltak. Mindezt 1944-ben az is alátámasztani látszott, hogy az év tavaszán a Német Birodalom hátszágában óriási volt a munkaerőhiány. Viszont hogy a deportálásokkal nincs minden rendben – mint azt Thomas Sakmyster az *Admirális fehér lovon* című – eredetileg az Amerikai Egyesült Államokban megjelent monográfiájában is megírja –, a kormányzónak már 1944. május 15-ét megelőzően, tehát még azok megindulása előtt gyanús volt mindaz, ami vidéken történt, és ennek hangot is adott.²⁴

Kérdés, persze, hogy a magyar államfőnek ekkor mekkora volt a valódi befolyása. Horthy visszaemlékezéseiben megemlíti, hogy az ország megszállását követően fő törekvése volt, hogy a német csapatok kivonását elérje, amit a rendelkezésünkre álló dokumentumok is alátámasztanak.²⁵ Ezt a kívánságát miniszterelnöke, Sztójay Döme révén 1944. június 7-én, egy nappal a szövetségesek normandiai partraszállása után Hitlernek is a tudomására hozta. Az is biztos, hogy – és a történészek egy része (Szakály és Újváry) ezzel érvel – Horthynak, mint államfőnek ekkor jelentéktelen mértékűre zsugorodott a mozgástere. Az államélet irányításában eredetileg főként a hadsereggel való rendelkezés biztosított számára jelentős hatáskört, de a honvédségben ekkor már csak részben bízhatott meg. A német megszállás után a Szombathelyi Ferenc helyébe lépő új vezérkari főnökről, Vörös János vezérezredesről júniusra Horthy Miklós számára – számunkra közömbös, hogy valójában megalapozottan-e, de – „kiderült”, hogy nem a „kormányzó embere”.

²³ Gellért Ádám a Faktor 2015. november 9-i számába írt cikkében pontosan idézi nemcsak Adolf Hitler, hanem a birodalmi külügyminiszter mondatait is. <http://faktor.hu/faktor-gellert-adam-horthy-sztojay-es-hirek-a-holokausztrol>

²⁴ Thomas SAKMYSTER: *Admirális fehér lovon. Horthy Miklós, 1918–1944*. Helikon Kiadó, Budapest, 2001. 319–321.

²⁵ A kormányzó az általa kifejezetten utált Szálasi Ferencet – Sztójay Döme rábeszélésére – végül 1944. május 3-án fogadta és figyelmeztette, hogy „legyen óvatos a németekkel”. PAKSA Rudolf: *Szálasi Ferenc és a hungarizmus*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2013. 124–125.

A szövetségesek 1944. június 6-i partra szállása viszont Magyarországon is jelentősen gyengítette a németek helyzetét. A pápától a kormányzóhoz érkező figyelmeztetés is impulzust jelenthetett²⁶, hogy a hosszú idő után június 26-án összehívott koronatanácson Horthy minden korábbiánál határozottabban követelje a belügyminisztérium két államtitkárának felfüggesztését, a deportálások leállítását.²⁷ Maga mögött tudva a németek támogatását viszont a magyar apparátus jelentős része ekkor még elengedte a füle mellett az államfő kívánságát. Sztójay miniszterelnök például Edmund Veessenmayer német birodalmi megbízottnak elmondta, hogy a deportálásokat Horthy ellenére is végrehajtja.²⁸

A magyar hivatalnokréteg és – ami ekkor még nem volt nyilvánvaló – a tisztikar jelentős része ugyanis úgy gondolta, hogy a magyar nemzeti érdekeket csak a németekkel közösen lehet a szovjetekkel szemben hatékonyan megvédeni. Kevesen voltak közöttük olyanok, mint Koszorús Ferenc, aki Horthy testőrparancsnokának, Lázár altábornagy régi jó barátjaként ezekben a napokban felajánlotta, hogy a kormányzó akár a csendőrséggel szemben is számíthat rá.²⁹ Mivel Horthy a vezérkar főnökében nem bízott, ezért Koszorús Ferencnek üzent, aki – ellenállás esetén – lövetni is hajlandó volt a kormányzó parancsára és így áttételesen a budapesti zsidóság deportálásának a megakadályozása érdekében. Vannak a történészek között, akik vitatják, hogy Bakó a csendőrséget az államfő ellen képes lett volna felhasználni. Az ún. „csendőrpuccs” elkövetésének a lehetetlenségében egymással ellentétes állásponton lévő történészek, mint például Szakály Sándor és Karsai László is egyetérteni látszanak, bár a korszakkal foglalkozó kutatók többsége azt nem kérdőjelezi meg.³⁰ Sőt, az összes kritikai észrevétellel kapcsolatban Haraszti György egyetemi tanár, a Páva utcai Holokauszt Emlékközpont Kuratóriumának

²⁶ A pápa üzenete 1944. június 25-én este érkezett, tehát nem egészen egy nappal a június 26-i koronatanács ülése előtt – az amerikai elnök és a svéd király tiltakozása viszont – csak a koronatanács ülését követően vált a kormányzó számára ismertté! Horthy ekkor már döntött, viszont kérdéses volt, hogy döntésének érvényt tud-e szerezni. Ld. Hantó Zsuzsa már idézett tanulmányát! Koszorús-émlékkötet (2015): 187–188.

²⁷ Bakó László és Endre László felmentését Horthy Miklós már 1944. júniusának az elején elhatározta. Ld. Horthy Miklós leiratát Sztójay Döme miniszterelnökhöz. SZINAI Miklós–SZŰCS László: *Horthy Miklós titkos iratai*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965. 450–454.

²⁸ BONHARDT Attila *Koszorús Ferenc ezredes szerepe a budapesti zsidóság deportálásának megakadályozásában* című tanulmányában hivatkozik Jaross Andor Veessenmayer birodalmi megbízottnak küldött 1944. július 9-i jelentésére, amelyben a magyar belügyminiszter kijelentette, hogy akár a kormányzó ellenére is hajlandó Budapest zsidótlanítását végrehajtani. Koszorús-émlékkötet (2015): 39.

²⁹ A találkozóra Lázár altábornaggal 1944. július 2-án került sor. Koszorús-émlékiratok (1987): 56.

³⁰ Ifj. Koszorús Ferenc szóbeli közlése szerint lehet, hogy szerencsésebb kifejezés lenne a tervezett deportálás puccs-szerű jellegét hangsúlyozni, hiszen Bakók ezt a kormányzó háta mögött kívánták levezényelni.

elnökeként az intézményben tartott könyvbemutatón 2016. június 30-án megjegyezte, hogy mind Horthy, mind Koszorús szerepe – „szubjektív szándékuktól függetlenül” – ebben az esetben „objektíve pozitív”, hiszen mindketten hozzájárultak a budapesti zsidó közösség életben maradásához. Koszorús, mint ahogy nagyon sokan mások, meg is tagadhatta volna a parancs végrehajtását – hangsúlyozta Haraszti –, ellenben ő teljesítette azt. Nagyon kevesen voltak Magyarországon, akik ekkor így döntöttek volna – állapította meg a történész.

Mind Hantó Zsuzsa, mind Haraszti György szerint Koszorús erőit a németekkel való ellenállásra, egy esetleges „kiugrásra” tartogatták, ám e fegyveres erő júliusi felhasználása a továbbiakban lehetetlenné tette a páncélosok ilyen célokra való további bevethetőségét, hiszen a Koszorús-akció után kiderült, hogy léteznek, aminek következményeként a németek követelték a szovjet csapatok elleni azonnali bevetésüket.

Ez meg is történt: Koszorús Ferenc páncélosai kikerültek a frontra és 1944. szeptember 13-án bevették Aradot. Az ezredesnek – főként jól kidolgozott hadműveleti tervének köszönhetően – összesen 23 T-34-es tankot sikerült megsemmisítenie, majd a szovjet–román ellentámadás után betegen katonáival a Dunántúlra húzódott vissza.³¹

Hamarosan a Gestapo is keresni kezdte – főként ezzel magyarázható, hogy haldokló édesanyjával Budapesten nemcsak találkozni nem tudott, hanem még a temetésére sem tud majd elmenni. Katonáival utóvédharcokat folytatva, néhány hónap múlva Németországban adta meg magát az amerikai csapatoknak, 1951-ben pedig az Amerikai Egyesült Államokban kért és kapott letelepedési engedélyt.

Horthy Miklós kormányzó, bár 1944. október 15-én bejelentette a fegyverszünetet, ám a kormányzó törekvései mellett kiálló magyar fegyveres erő hiányában a Gestapo fogságába került, amit a németek „védő-őrízetnek” neveztek.

Nürnbergben nem háborús bűnösként, hanem tanúként hallgatták ki. Ha Magyarországra visszatért volna, akkor nagyon rosszul járt volna, hiszen a kommunisták számára ő „lett” a főgonosz.

Koszorús akciója ezért is volt hosszú ideig pikáns, hiszen a magyarországi népi demokrácia történetében nemcsak Horthy, hanem ő is ugyanúgy fasisztának számított, mint mindenki, aki nem illett Rákosiék elképzeléseibe. Így Koszorús valamennyi ellenállásban küzdő társát, mint Beleznay Istvánt³², Mikó Zoltánt, Dudás Józsefet, Szent-Iványi Domokost,

---

³¹ A Koszorús-émlékiratok VIII. fejezetében Koszorús Ferenc részletesen leírja miként történt mindez. Az összefoglaló 1968. január 29-én született meg. Koszorús-émlékiratok (1987): 189–239.

³² Beleznay István tábornok Koszorús társa volt a Baky-puccs megghiúsításakor, részt vett az ellenállási mozgalomban, majd magas posztokat töltött be az új, 1945 utáni, új magyar állami adminisztrációban, amíg vádat nem emeltek ellene és 1950 augusztusában ki nem végezték. <http://nevpont.hu/view/1071>

Jaczkó Pált³³ koholt vádak alapján Magyarországon rövid időn belül le-
tartóztatták és koncepciós perekben elítélték.³⁴

Ezért is döntött helyesen Koszorús Ferenc, amikor az amerikai emigrációt választotta, ahol 1951-től kezdődően élt. 17 évvel a Baky-féle puccs után összegezte annak tapasztalatait, amelyekben filozófiai szempontból ismerteti mi a katona feladata, mit jelentett Magyarország 1944. március 19-i német megszállása és ennek következtében miként változtak meg az ország belső viszonyai, a kollaboráció mértéke, amely Baky Lászlóék hatalom átvételi kísérletének a megghiúsítását tette szükségessé. Ez van benne a *I. Katonaszellem – katonabecsület, II. Az első erőszakos náci hatalom átvételi kísérlet megghiúsítása Budapesten 1944. július 6-án* című, két fejezetben, amelyekben Koszorús kritikával illeti a kormányzó későbbi, október 15-i kiugrási kísérletét, hisz Horthy Miklós nem bizonyult eléggé körültekintőnek, amikor a páncélos erőket hagyta a frontra küldeni. Így ugyanis nem maradt a saját környezetében hozzá hű, bevethető fegyveres erő – állapítja meg a szerző.³⁵

Koszorús személyében konzervatív, a politikai vezetésnek engedelmeskedő katona képe bontakozik ki előttünk, aki számára az „idegen”, vagyis a német érdekek szolgálata azonos a hazaárulással. Ezekből a viszonyokból persze az is kiderül, hogy a németek által megszállt országban – bár az uralom gyakorlása nem volt kizárólagos –, de miként haladt folyamatosan egyre inkább totalitárius irányba.

A *III. Politika és hadvezetés* című fejezetben a bel-, a kül- és a katonapolitika feladatait számba véve Koszorús Ferenc rámutat a miniszterelnök, a hadügyminiszter és a vezérkar viszonyának sajátosságaira és – Carl von Clausewitz – szellemében a hadügynek a politika alá rendeltségének, ugyanakkor a hadvezetés bizonyos fokú autonómiájának a szükségességére is! Bírálja a két világháború közötti magyar hadügyet, hiszen bár „*Magyarországra Trianonban rákényszerítették a szörnyű áldozatot, hogy kicsiny nemzeti állammá zsugorodjék. Eme nagy hátrány egyetlen előnyt jelentő konzekvenciáit sem tudták azonban levonni vezető politikusaink*” – állapítja meg, amelynek eredményeként szerinte „*minden vonatkozásban*” a tisztikarnak valóban magyarrá kellett volna válnia, ugyanis –Koszorús Ferenc véleménye szerint – válogatás nélkül vette át a Monarchia tisztai állományát és így a fegyveres testület érzelmileg nem volt

³³ SZENT-IVÁNYI Domokos: *Visszatekintés 1941–1972*, Magyar Szemle Könyvek, Budapest, 2016. 487–492.

³⁴ SZEKÉR Nóra: *A Magyar Függetlenségi Mozgalom tevékenysége* című tanulmányában röviden összefoglalja, hogy mi lett a nem kommunista ellenállási mozgalom tagjainak a sorsa a háború után. Koszorús-émlékkötet (2015): 94.

³⁵ A kormányzó a szegedi 9. gyalogezredre számított, amelyre október 15-én nem tudott támaszkodni. Ugyanakkor Koszorús Ferenc önkritikát is megfogalmaz, hiszen a kormányzótól az akció lebonyolításakor Baky agyonlövésére is felhatalmazást kért, amit nem kapott meg. A kormányzói hozzájárulás kérésének elmulasztása esetén viszont szabad keze lett volna – állapítja meg. Koszorús-émlékiratok (1987): 43–76.

elégge magyar és egységes.³⁶ Közvetlen tapasztalatokkal rendelkezve a Szovjetunió elleni háborúról igen figyelemre méltó, hogy a főként Hitler nevéhez kapcsolódó, de a keleti területek politikai gyakorlatát alapvetően meghatározó Alfred Rosenberg által kidolgozott politikáról Koszorús Ferencnek mélyen lesújtó véleménye volt, a nemzetiszocialista gyakorlat sikertelenségének kudarcát pedig pont a brutális faji politikának tudta be.³⁷

A IV. *A katona és a politika című fejezetben* – immár Clausewitzre név szerint az előző fejezetnél is többet hivatkozva vall hitet Koszorús Ferenc az alkotmányos, parlamentáris berendezkedés mellett, megállapítva a politikai és katonai vezetés általa normálisnak tekintett viszonyát. Név nélkül ugyan, de bírálja Werth Henrik vezérkari főnököt, akinek szerinte nem a Szovjetunió elleni háborút kellett volna szorgalmaznia, hanem fel kellett volna világosítania az ország politikai vezetését arról, hogy a Magyar Honvédség nincs felkészülve a háborúra. Sőt, nemcsak a magyar vezérkar főnökét és a magyar politikai vezetést bírálja, és így közvetve Horthy Miklós kormányzót is,³⁸ hanem a német diplomatákat és hadvezéreket is, amiért nem értették meg Adolf Hitlerrel, hogy „*politikai célkitűzéseinek jó részét könnyebben megvalósíthatja békés eszközökkel, mint erőszakkal*”. Koszorús Ferenc szerint a német nép vezére éppen azt tette, amit Clausewitz helytelenített: „*beleavatkozott a maga végleteket nem ismerő erőszakosságával a hadvezetés szűkebb körű munkájába, a hadműveletek irányításába, amivel szintén mérhetetlen károkat okozott*”.³⁹

Megállapítva a katonai vezetés és a tisztikar feladatát és elhatárolva hatáskörét, Koszorús Ferenc elítélte, hogy Magyarországon a katonát állították bűnbakul a veszített háborúért.⁴⁰ A haderő pártpolitika–

---

³⁶ „Így nem csodálható – állapítja meg –, hogy a magyar harci gényusz az önálló Magyarország haderejében nem kelhetett újra szárnyra”. Koszorús–emlékiratok (1987): 98–99.

³⁷ Koszorús Ferenc a nemzetiszocialista gyakorlat strukturális hibájának tekintette, hogy az beleszólt, mintegy megerősakarta azt a normális gyakorlatot, amelyet közel százötven évvel korábban a politika és a hadvezetés kapcsolatáról Clausewitz dolgozott ki. (A politikai hatalom:) „*Ott ahol semmi szín alatt sem szabadna, beavatkozik a katonai vezetésbe*” – majd megemlíti, hogy ahelyett, hogy Brauchitsch tábornagy eredeti koncepciója helyett, aki 1941 ősze után „*kellő előkészítés után*” csak 1942 tavaszán kívánta folytatni a szovjetek elleni hadászati támadást, a párt követelte annak folytatását Moszkva–Rosztov eléréséig. Rosenberg „*esztelenül brutális, öntelt és kapzsi megszálló politikája*” pedig tönkretette „*a megszállókat felszabadítókként üdvözlő orosz nép bizalmát*” és további kétségbeesett harcra sarkallta. Koszorús–emlékiratok (1987): 94.

³⁸ Koszorús részletesen elemzi a katonai és a politikai vezetés közötti viszonyt, meghatározva a katonai vezetés, így a vezérkari főnök feladatát is, mivel így lehet „*menteni a menthetőt*”. Koszorús–emlékiratok (1987): 104–105.

³⁹ Koszorús Ferenc szerint ezt a rossz helyzetfelismerést tovább tetézte, hiszen szerinte 1941-ben, de legkésőbb 1942-ben még békére lehetett volna kényszeríteni a Szovjetuniót. Koszorús–emlékiratok (1987): 102–103.

⁴⁰ A tisztikart kollektíven elítélték és jó részét kommunista bíróságok elé állították,

mentessége mellett továbbra is hitet téve, Koszorús Ferenc nem gondolja azt, hogy a magyar emigrációnak ne lenne más feladata, mint törekednie az ország és a nemzet felszabadítása érdekében.⁴¹

Az V. *A háborúforduló hadászati mérlege 1943 – 1944. Magyarország állami önállóságának elvesztése* című fejezetben Koszorús Ferenc elemzi milyen kártékony következményei voltak annak, hogy a német nemzetiszocialista politikai vezetés folyamatosan megerősöskolta a német katonai szakmai szempontokat, amelyek így az eredetihez képest jóval mérsékeltebben tudtak érvényesülni és a Wehrmacht veszteségei, ennek következtében súlyosabbak lettek, mintha a német tábornokok javaslata szerinti eredeti utat választják. Ilyen „hibagyűjteményt” talán azért is olvashatunk keveset idehaza, mivel a szovjetek hadviselése a németekénél is jóval emberpazarlóbb volt. Koszorús Ferenc szerint az 1943-as sztálingrádi katasztrófától kezdve világos volt, hogy Németország el fogja veszíteni a háborút.⁴²

Koszorús Ferenc külön figyelmet szentelt 1943-tól kezdve Magyarországon hadászati helyzetének, ismertetve a magyar vezetés lépéseit, amelyeket annak érdekében tett, hogy „mentse, ami menthető”. Am a katonai vezetés például semmit sem tett a németekkel való szakítás előkészítése érdekében – állapítja meg.⁴³ A keleti front harci cselekményeit a háború utolsó két évében részletesen elemezve Koszorús Ferenc hangsúlyozza, hogy mindezt „mindenki előtt” Hitlerrel terheli a felelősség.⁴⁴

Az emlékkötet VI. *Az 1944. október 15-én Budapest térségében lévő magyar és német csapatok részletes leírása* című fejezetében Koszorús Ferenc elemzi, hogy pusztán katonai szempontból a kormányzó háborúból való kilépését meghirdető proklamációjának kihirdetésekor lehetséges lett volna-e a magyar csapatok sikere, amennyiben csak és kizárólag a német és magyar csapatok katonai erőviszonyait vesszük figyelembe? A kérdésre a válasz az egyértelmű – igen. Az írás eredetileg a Nyugat-Németországban, Münchenben megjelenő Új Látóhatárban Hennyey Gusztáv egykori vezérezredes tanulmányára reagálva született és vele elmentéses következtetésekre jutott.⁴⁵

---

majd a „vesztőhelyre hurcolták” – állapítja meg. Koszorús–emlékiratok (1987): 106.

⁴¹ Koszorús–emlékiratok (1987): 114.

⁴² Az 1944 nyaráig bekövetkezett hadiesemények pedig befejezett ténnyé tették Hitler végleges vereségét – állapítja meg. Koszorús–emlékiratok (1987): 115–120.

⁴³ Ebbe beletartozik a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács ülésén a vezérkar főnökének 1943. szeptember 5-i helyzetmegítélésének az összehasonlítása a magyar vezérkar központjának 1944. január 10-i álláspontjával. Utóbbi dokumentumból kiderül, hogy a magyar katonai vezetés 1944 legelején abban reménykedett, hogy a Kárpátok térségét a szovjetek mind déli, mind nyugati irányban kikerülik. Koszorús–emlékiratok (1987): 120–141.

⁴⁴ Koszorús–emlékiratok (1987): 141–171. 1964-es levelében Koszorús Ferenc, amelyet egy olyan levélre válaszolt, amelyben németgyűlölettel vádolták meg, határozottan különbséget tesz Hitler és Németország között. Koszorús–emlékiratok (1987): 141–176.

⁴⁵ Hennyey Gusztáv volt külügyminiszter is, az Új Látóhatárban magyarul megje-

A VII.fejezet. A 3. hadsereg bevezető harcai. Arad visszafoglalása című fejezet Koszorús Ferenc 1968. január 26-án az Amerikai Egyesült Államok fővárosában írt tanulmánya, amelyben nem csupán a Déli-Kárpátok gerincein átkelő Vörös Hadsereg ellen Arad visszafoglalása érdekében indított sikeres támadását írja le térképvázlatokkal érzékletesebbé téve, amelynek során 23 T-34-es tankot semmisített meg a magyar páncélosok, hanem bemutatja az 1944 őszén az immár Magyarországon zajló harcok néhány további sajátosságát, közte a német csapatoknak alárendelt magyar erők kiszolgáltatott helyzetét.⁴⁶

A Koszorús-kötet VIII.fejezete *A hitleri szellem és a magyar katona viszonya (Válasz a háború utáni német katonai irodalomnak)* címet viseli, 1963. június 15-én készült el. Koszorús Ferenc ebben a tanulmányában főként a Nyugat-Németországban akkor uralkodó német katonai irodalommal vitatkozva fejti ki, hogy Magyarországnak sem az első, sem a második világháborút megelőzően nem volt háborús politikája. Megemlíti az 1941. október 28-án a Donyec-átjárónál, a szovjetekkel szemben aratott magyar sikereket, amelyeket Guderian vezéreztetésük maguknak tulajdonítottak. A doni katasztrófáért a németeket hibáztatja, akik nem tartották be ígéretüket és nem szerelték fel modern fegyverekkel az ott küzdő honvéd alakulatokat, a faj- és élettér elméletüket pedig a magyarokkal szemben is alkalmazták, így ők árulták el Magyarországot – állítja Koszorús. Végigsorolja a katonai szempontból a keleti fronton elkövetett német baklövéseket, beleértve a magyar csapatok dél-erdélyi támadásának a késleltetését 1944 szeptemberének elején.⁴⁷

A IX. fejezet. *Az utolsó előtti felvonás* címen a 2. és 3. magyar hadsereg 1944 őszén vállalt harcait értékelté, amely az Új Látóhatár 1964. szeptember-októberi számában megjelent tanulmányokra reagált. Koszorús szenvedélyesen elítélte az 1944-ben kinevezett Lakatos-kormány politikáját, amely a szovjetek elleni harcot továbbra is vállalta. Megállapítja, hogy a németek utóvédharcai nemcsak magyar-, hanem németellenesek is voltak és ez a magyar tisztikar azon része számára tudatosult, amely a németekkel együtt a keleti fronton harcolt. Ez a magyar katonatisztek nagyobbik része volt – állapítja meg Koszorús, aki szerint 1944. március 19-t, a német megszállást követően Magyarország és Németország létérdekei 100%-ban ellentétesek voltak, különösen 1944 őszétől kezdődően, aminek következtében Magyarország Németországnál na-

---

lent tanulmánya előtt két évvel németül jelent meg először cikke, amelyben megállapította, hogy „Budapesten csak gyenge őralakulatok álltak az erős német páncélos egységekkel szemben”, amit Koszorús Ferenc részletesen cáfol. Koszorús-émlékiratok (1987): 177–188.

⁴⁶ Koszorús itt is a háború magyar szempontból való értelmetlenségét és a magyar politikai vezetés felelősségét hangsúlyozza. Koszorús-émlékiratok (1987): 189–239.

⁴⁷ Körülbelül tíz napot késleltették a magyar támadást, mert úgy gondolták, hogy ellenkező hatást vált ki a románokban. Koszorús Ferenc abból indult ki, hogy Magyarország szuverén állam volt. Koszorús-émlékiratok (1987): 241–286.

gyobb, hiábavaló áldozatokat kényszerült vállalni.⁴⁸ Mindennek következtében Magyarország „*Ausztria és Bécs helyett*” pusztult és megrendült állami létében is – állapítja meg.⁴⁹

A Koszorús–kötet *VIII. fejezete Trianoni gondolatok* címen 1971-ben Cleveland-ben tartott székfoglalója. Ebben érzékletes példákkal ismerteti, hogy mit jelentett a trianoni béke Magyarország számára. Koszorús Ferencnek Károlyi Mihályról még Kun Bélánál is lesújtóbb véleménye volt és a magyar öntudat magára találását a Revíziós Liga megalakulásában vélte felfedezni. Ragyogó példaként hivatkozik a magyar 1956-ra, majd megállapítja, hogy a szomszéd népekkel szerinte az ellentét áthidalhatatlan.⁵⁰ Ezért az Amerikai Egyesült Államok közvéleményének tájékoztatásán keresztül az amerikai kormányzatot kell megnyerni nekünk magyaroknak, mivel „*a magyar jövőt a trianoni határok teljes jóvátétele jelenti.*”⁵¹ Ennek egyik következménye egyúttal a „*kommunista-pánszláv befolyás*” visszaszorulása lesz, ezért lehet ennek során Magyarországra támaszkodni.⁵²

A *XI. Miért ragaszkodik a szovjet katonai vezetés Magyarország megszállásához?* című fejezetben geopolitikai okokkal magyarázza a Szovjetunió kárpátaljai területfoglalását és katonáinak magyarországi állomásoztatását 1973. szeptember 27-én.⁵³

A XII-től s XVIII. fejezetig a kortárs amerikai politikusoknak ad tanácsot, hogy miként kellene a Szovjetunió elleni atomháborút az amerikaiaknak megvívniuk és mire kell közben vigyázniuk, miként kell a rakéta és páncélos fegyverzetet fejleszteni és felhasználni a Szovjetunió és az Egyesült Államok várható összecsapása során, valamint miért van értelme Magyarországra támaszkodni térségünkben, illetve miként vehet részt a magyar emigráció Magyarországra szovjet iga alóli felszabadításában.⁵⁴

Összegzés

Koszorús Ferenc személyében egy az alkotmányos berendezkedés iránt elkötelezett, a politika és hadügy viszonyában Carl von Clausewitz szelle-

---

⁴⁸ Koszorús Ferenc szerint a kormányzó 1944 őszére már teljesen egyedül maradt a magyar államvezetésen belül – a felső tisztikarban reprezentált „*pángermán*” maggal szemben. Koszorús–emlékiratok (1987): 287–293, 300.

⁴⁹ Koszorús–emlékiratok (1987): 306.

⁵⁰ Ők féltik a tőlünk elvett birtokot, mi pedig önként egy kapavágásnyit sem adhatunk nekik abból – állítja Koszorús Ferenc. Koszorús–emlékiratok (1987): 307–325.

⁵¹ *Ebben nincs alku!* – jelenti ki Koszorús Ferenc. Koszorús–emlékiratok (1987): 331.

⁵² Koszorús–emlékiratok (1987): 351–376.

⁵³ Koszorús–emlékiratok (1987): 377–385.

⁵⁴ Ezen írások közös jellemzője, hogy korábban: 1951 és 1954 között, még a hidegháború legbarátságtalanabb éveiben születtek. Koszorús Ferenc úgy látta, hogy a Szovjetunió térségünkben kommunista pánszláv politikát valósított meg, amelynek során mindvégig ellenséges volt a magyarsággal szemben. Koszorús–emlékiratok (1987): 386–495.

mében a politika primátusát hangsúlyozó, a nácizmust következetesen elutasító fegyelmezett és a jelentős katonai sikereket elért konzervatív érzelmű magyar politikust tisztelhetünk, aki objektíve hozzájárult Magyarország mai területén élő, a világháborús magyar törvények értelmében zsidónak minősített magyar állampolgárok mintegy felének a megmentésében. Példája jól szemlélteti, hogy nem kell mindig véres áldozat a hőstettekhez, és harci cselekmények nélkül is lehet a fegyveres erőnek pozitív embermentő szerepe. Ezen túlmenően tevékenysége jelentős mértékben járul hozzá, hogy józan, a magyar társadalom számára követhető magatartásmintát nyújtsunk, különösen azért, mert az 1944-es esztendőben, főként 1944. március 19-e után, a német, majd a szovjet megszállással úgy tűnt, hogy neki és tisztársai többségének nem volt igazuk. Ha 1956-ot nem számítjuk, akkor elmondható, hogy majdnem fél évszázadot kellett várni, hogy kiderüljön, hogy mégiscsak nekik volt igazuk! A Koszorús Ferenc életpályájáról szóló három részes dokumentumfilm–sorozatot 2017 elején mutathatta be az M5, majd néhány héttel ezt követően a Duna World Televízió⁵⁵, de sokat kell még annak érdekében tenni, hogy a magyar közgondolkodásban alakja az őt megillető helyre kerüljön!

---

⁵⁵ A 3x52 perces film *A becsület útján* címet viseli. A közszolgálati televízió csatornáin való vetítést követően a Koszorús–emléknapon, 2017. július 7-én a Hadtörténeti Intézet és Múzeum épületében külön is bemutatták és dvd-n oda is ajándékozták a vendégeknek. A film rendezője: MUDRY Péter.